

Avaleht>Perekonnaasjad ja pärimine>Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Rootsi

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus” igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus hõlmab muu hulgas asju, õigusi ja kohustusi seoses lapse isiku ja tema vara eest hoolitsemisega ning küsimusi, mis on seotud lapse hooldusõigusega, lapse elukohaga, lapse ja eestkostja vahelise suhtlusega.

Hooldus tähendab õiguslikku vastutust lapse isiku eest. Hooldusõigusega isikul on õigus ja kohustus teha otsuseid lapsega seotud isiklikes küsimustes, näiteks kus laps peab elama ja millises koolis käima. Hooldusõigusega isiku kohustus on tagada, et lapse hoolitsuse, turvalisuse ja hea kasvatamise vajadused on täidetud. Hooldusõigusega isik on ka kohustatud tagama lapse vajaliku järelevalve, arvestades lapse vanust, arengut ja muid asjaolusid, ning ta peab jälgima, et laps saab rahuldavat tuge ja haridust. Lapse kasvades ja arenedes peab lapse hooldusõigusega isik üha rohkem arvestama lapse enda seisukohtade ja soovidega.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Tavaliselt on lapse seaduslikuks eestkostjaks tema vanemad või üks vanematest. Kui lapse vanemad on lapse sünni ajal teineteisega abielus, on neil automaatselt ühine hooldusõigus. Kui vanemad abielluvad hiljem, saavad nad abielu kaudu automaatselt ühise hooldusõiguse. Kui lapse vanemad ei ole lapse sünni ajal omavahel abielus, on lapse hooldusõigus emal. Vanemad saavad siiski lihtsalt omandada ühise hooldusõiguse registreerimise kaudu. Vanem, kellel ei ole hooldusõigust, võib pöörduda ka kohtusse, et saada lapse ühine või ainuhooldusõigus.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Teatud juhtudel võidakse lapse hooldusõigus anda lapse vanematelt või ühelt vanemalt üle spetsiaalselt määratud eestkostjale. Sedalaadi üleandmine võib osutuda vajalikuks, kui vanem on süüdi lapse väärkohtlemises või hooletusse jätmises või muul moel ei hoolitse lapse eest nõutaval viisil, mis kujutab endast püsivat ohtu lapse tervisele või arengule. Üleandmine võib osutuda ka asjakohaseks, kui ühel või mõlemal vanemal ei ole püsivalt võimalik lapse hooldusõigust teostada.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad lahutavad, jätkub ühine hooldusõigus, ilma et kohtul oleks vaja teha seoses lahutusega selle kohta otsust. Kui üks vanematest soovib hooldusõigust muuta, peab ta taotlema ühise hooldusõiguse lõpetamist.

Kui üks vanematest soovib hooldusõiguse muutmist, on võimalik küsimuse lahendada kohtus. Enne hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusõiguse asjus kohtusse pöördumist peavad lapse vanemad olema osalenud sotsiaalkomisjonis toimunud teabevestluses (vt allpool punkt 6).

Kui vanemad on muudatuse osas ühel meelel, võivad nad lahendada asja kokkuleppega ilma kohtu sekkumiseta. Kokkuleppe kehtimiseks peab see olema sotsiaalkomisjonis heaks kiidetud. Sama kohaldatakse küsimuste puhul, mis on seotud sellega, millise vanema juures peaks laps elama ja kuidas tuleks korraldada suhtlemine teise vanemaga.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kokkulepe peab olema kirjalik ja mõlema vanema allkirjastatud. Lisaks peab selle heaks kiitma selle omavalitsuse sotsiaalosakond, kus laps on registreeritud.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Omavalitsus on kohustatud pakkuma vanematele sotsiaalosakonna kaudu professionaalset lepitust eesmärgiga jõuda kokkuleppele hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes. Lepitus on vabatahtlik. Seetõttu on vaja, et mõlemad vanemad taotleksid seda koos. Kui vanemad jõuavad hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes kokkuleppele, võivad nad allkirjastada kokkuleppe, millel on pärast sotsiaalosakonnas heakskiidu saamist kohtuotsusega sama toime.

Alates 1. märtsist 2022 peavad lapse vanemad enne asja menetlemist kohtus olema üldreeglina osalenud omavalitsuses teabevestlustes. See tähendab, et kõigepealt peavad vanemad pöörduma omavalitsusse ja püüdma lahendada vaidlust omavalitsuse sotsiaalosakonnas (sageli tuntud kui perekonnaõiguse osakond). Teabevestluste toimumise eest vastutab selle omavalitsuse sotsiaalosakond, kus laps on registreeritud. Teabevestlustel saavad vanemad olulist teavet, mille eesmärk on leida lapse jaoks hoolduse, elukoha ja suhtlusõiguse küsimustes parim lahendus. Alustuseks pakutakse vanematele lepitust ja vajaduse korral muus vormis tuge ja abi. Pärast vestlust koostatakse aruanne, mida kasutatakse juhul, kui vanemad ei ole endiselt ühel meelel ja otsustavad pöörduda kohtusse. Kui vanemad pöörduvad pärast teabevestlust kohtusse, võib kohus suunata nad lepituse eesmärgil sotsiaalosakonda, kui varem ei ole seal lepitust toimunud ja kohtu arvates on eeldused kokkuleppe saavutamiseks olemas. Kui vanemad on lepitusemenetlusel käinud, kuid ei ole kokkuleppele jõudnud, võib kohus selle asemel määrata kellegi vanemaid lepitama. Kohtul on üldine kohustus töötada hooldusõiguse, elukoha ja suhtluse küsimustes kokkuleppeliste lahenduste saavutamise nimel.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus võib teha otsuse lapse ühise või ainuhoolduse, elukoha (kumma vanema juures peaks laps elama või kas ta peaks elama vaheldumisi mõlema vanema juures) ja suhtlusõiguse (lapse õigus suhelda vanemaga, kellega ta ei ela koos) kohta.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemal, kellel on lapse ainuhooldusõigus, on õigus teha lapsega seotud isiklikes küsimustes otsuseid üksi. Hooldusõigusega isik ei pea konsulteerima sellistes asjades teise vanemaga ega saama tema heakskiitu. Lapsel on siiski õigus suhelda teise vanemaga ja hooldusõigusega isikul on kohustus see õigus tagada. Hooldusõigusega isik on ka kohustatud andma teisele vanemale teavet, et hõlbustada suhtlemist lapsega.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkostja alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Ühine hooldusõigus tähendab, et vanemad peavad tegema otsuseid lapse isiklikes küsimustes koos. Lähtepunkt on see, et vanemad peavad kõigis lapsega seotud küsimustes kokku leppima. Suhtlemise ja lapse elukohaga seotud erimeelsused võib siiski lahendada kohtus (vt eespool).

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Hooldusõiguse, elukoha või suhtlusega seotud küsimustes võib vanem esitada hagi lapse elukoha järgsele esimese astme kohtule (*tingsrätt*). Kui pädev esimese astme kohus puudub, on pädevus Stockholmi esimese astme kohtul (*Stockholms tingsrätt*). Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustega võib tegeleda ka abielulahutusmenetluses.

Kohtutakse peab olema kirjalik ja taotluse esitaja või tema esindaja peab selle isiklikult allkirjastama. Taotlus peab sisaldama teavet poolte kohta, konkreetset nõuet (st millist küsimust palutakse kohtul otsustada), nõude tausta, teavet tõendite kohta, millele tuginetakse, ja mida iga tõend peaks tõendama, ning teavet asjaolude kohta, mille alusel on kohus pädev. Taotlusega koos tuleks esitada kirjalikud tõendid, millele tuginetakse.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes kaalutusõigust ei kasutata.

Üldjuhul tuleb hooldusõiguse, elukoha ja suhtlemisega seotud küsimused kohe läbi vaadata. Kohus võib teha hooldusõiguse, elukoha või suhtluse kohta ajutise otsuse. Ajutine otsus võib puudutada näiteks seda, kus laps vaidluse menetlemise ajal elab, ning seda kohaldatakse seni, kuni kohtuotsus on jõustunud.

Kuigi hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimuste kiireks läbivaatamiseks ei ole eraldi ametlikku menetlust, tehakse iga üksiku juhtumi puhul hindamine, kui kiireloomuline asi on.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes on üldreegel see, et kumbki pool kannab oma õigusabikulud.

Tasuta õigusabi võib anda, kui on täidetud asjaomased tingimused.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Hooldusõigust, elukohta või suhtlust käsitleva esimese astme kohtu või muu otsuse kohta võib esitada edasikaebuse apellatsioonikohtule (*hovrätt*). Selleks et apellatsioonikohus asja läbi vaataks, tuleb esmalt saada apellatsioonkaebuse esitamise luba.

Apellatsioonikohtu otsuse võib edasi kaevata kõrgeimale kohtule (*Högsta domstolen*). Selleks et kõrgeim kohus edasikaebuse läbi vaataks, on vaja apellatsioonkaebuse esitamise luba.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Täita on võimalik kohtu- ja muid otsuseid või kokkuleppeid hooldusõiguse, elukoha või suhtlemise kohta. Täitmist taotletakse lapse elukohajärgses esimese astme kohtus. Kui pädev kohus puudub, vaatab täitmise küsimuse läbi Stockholmi esimese astme kohus.

Esimese astme kohus võib otsustada eri meetmete võtmise üle. Tavaliselt palub kohus kõigepealt lapse vabatahtlikult üle anda. Kui see ei ole võimalik, võib kohus lõpuks teha otsuse sunniraha või lapse äravõtmise kohta. Sunniraha määramine tähendab, et isikut, kes lapse eest hoolitseb, hoiatatakse, et ta peab maksma märkimisväärse rahasumma, kui ta last üle ei anna. Lapse äravõtmine on väga ebatavaline meede, mida otsustatakse teha ainult siis, kui olukorda ei ole võimalik muul viisil lahendada ja soovitakse ennetada lapsele tõsise kahju tekitamist. See tähendab, et politsei võtab lapse ära ja annab ta üle hooldusõigusega isikule.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustatakse ja täidetakse?

Teatavatel juhtudel kohaldatakse Brüsseli II määrust. Nende otsuste puhul, mille suhtes kohaldatakse määrust, kehtib üldreegel, et otsust tunnustatakse ja vajaduse korral täidetakse ilma erimenetluseta.

Muudel juhtudel kohaldatakse 1980. aasta Euroopa konventsiooni ja 1996. aasta Haagi konventsiooni allkirjastanud riikide suhtes neid konventsioone.

1980. aasta Euroopa konventsiooni kohaselt esitatakse täitmistaotlused lapse elukoha järgsele esimese astme kohtule. 1996. aasta Haagi konventsiooni kohaselt esitatakse täitmistaotlused esimese astme kohtule.

Otsuste puhul, mis on täidetavad või tunnistatud täidetavaks Rootsis, võib esitada täitmistaotluse (vt punkt 15).

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Teatavatel juhtudel kohaldatakse Brüsseli II määrust. Nende otsuste puhul, mille suhtes kohaldatakse määrust, kehtib üldreegel, et otsust tunnustatakse ja vajaduse korral täidetakse ilma erimenetluseta. Samas on Rootsis võimalik ka taotleda, et sellist välismaal tehtud otsust Rootsis ei tunnustataks ega täidetakse. Võimalik on ka taotleda välismaal tehtud otsuse tunnustamisest keeldumise aluste puudumise tuvastamist. Selline taotlus tuleb esitada esimese astme kohtule.

Esimese astme kohtu otsuse peale, mis käsitleb Brüsseli II määruse kohast tunnustamisest või täitmisest keeldumise küsimust, võib esitada kaebuse apellatsioonikohtule, kelle otsuse võib omakorda edasi kaevata kõrgeimasse kohtusse.

Vastuväite otsuse kohaldatavuse või täidetavuse kohta võib esitada ka juhtudel, kui selline olukord tekib.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Põhimõtteliselt kohaldatakse lapse elukohariigi õigust.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 31/03/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.